

Spelet om kvalitetsgranskningen på högskoleområdet – ett drama i många akter

Av Lars Brandell och Lillemor Kim¹

2010-03-12 (rev. 2010-09-10)

Inledning

Det är självklart att den utbildning som ges vid svenska universitet och högskolor ska vara av hög kvalitet. Helst ska kvaliteten successivt bli allt bättre med tiden. Kvaliteten är något som lärosätena, ledningar, personal och studenter i första hand ska svara för. Men även regeringen och den centrala myndigheten, Högskoleverket, anser att de har en viktig roll att spela för att garantera utbildningskvaliteten.

Under mer än två år har man arbetat med att bestämma hur ett nytt kvalitetssäkringssystem för den svenska högre utbildningen ska utformas. Det har varit många turer, och än är det inte klart vad som kommer att gälla. Huvudämnet för denna rapport är vad som hänt hittills. Det är i sig en fascinerande process med olika aktörer.

Det visar sig att utvecklingen och dess olika turer har många drag av ett klassiskt teaterdrama i fem akter. Därför har vi valt en sådan form för vår framställning. Som avslutning diskuterar vi också något om förutsättningarna för att det slutliga resultatet blir ett system som verkligen medverkar till en hög kvalitet på den högre utbildningen i Sverige.

Akt 1: Hösten 2007 (exposition²)

År 2007 påbörjades en ny epok för Högskoleverkets kvalitetsgranskning av de svenska universitetens och högskolornas utbildning. Förutsättningarna var delvis nya. Man hade just avslutat en sexårig utvärdering av utbildningen inom praktiskt taget alla ämnen och program vid de svenska lärosätena. Bologna-processen hade börjat genomföras och på EU-nivå hade man enats om vissa principer för kvalitetssäkring av medlemsstaternas högre utbildning³. Den nya regering som tillträtt i september 2006 hade också i sin första budgetproposition pekat på att man var öppen för att ekonomiskt premiera kvalitet i högskoleutbildningen.

---

¹ Lars Brandell har tidigare varit verksam som universitetslärare och utredare vid UHÄ och Högskoleverket. Lillemor Kim har varit rektor för Mälardalens högskola och byråchef vid UKÄ och UHÄ och forskningsledare vid SISTER.

² Exposition brukar i dramateorin användas för den inledande beskrivningen av ett dramas förutsättningar och förhistoria.

³ Se *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*. (European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA)) Helsinki, 2005

Hösten 2007 publicerade Högskoleverket en plan för sitt kvalitetssäkringssystem för perioden 2007 – 2012⁴. Den innebar flera nyheter jämfört med det system som tillämpats under åren 2001 – 2006. Den viktigaste förändringen var att man införde ett system för bedömning av lärosätenas *kvalitetsarbete*. Detta hade inte förekommit under perioden 2002 – 2006. Däremot hade man dessförinnan (mellan 1995 och 2002) i två omgångar granskat kvalitetsarbetet vid samtliga lärosäten i landet.

Till skillnad från tidigare skulle man nu bedöma kvalitetsarbetet enligt en tregradig skala⁵. Även om det inte var klart utsagt kan man anta att dessa omdömen skulle kunna utgöra grunden för en ekonomisk *kvalitetsbelöning* för de lärosäten som nådde det högsta betyget för sitt kvalitetsarbete.

Under perioden 2007 - 2012 skulle man också genomföra en ny omgång av utvärderingar av samtliga program och ämnen, vilket hade varit huvudverksamheten under perioden 2001 – 2006. Utvärderingarna skulle, som tidigare, för varje program och ämne innehålla bedömningar av utbildningens *förutsättningar, process och resultat*. Men till skillnad från tidigare skulle man först göra en genomgång av insamlat och av lärosätena insänt material, och därefter avgöra om det behövdes ett platsbesök för att bedöma en utbildning vid ett lärosäte. Som tidigare tänkte man sig att samtliga utbildningar skulle bedömas under en period av sex år.

För att få tid till planering och metodutveckling skulle starten av program- och ämnesutvärderingarna skjutas upp ett år. Arbetet med kvalitetsarbetsbedömningarna skulle däremot börja direkt. Så skedde också. I februari 2008 startade den första bedömningen av kvalitetsarbetet vid nio lärosäten. (Redan tidigare hade verket gjort en provvärdering av kvalitetsarbetet vid Södertörns högskola.)

I början av november 2007 kom vidare ett slutbetänkande från resursutredningen (RUT 2)⁶ som bl.a. innehöll ett förslag till utformning av en ekonomisk kvalitetspremiering av lärosätena. Den skulle baseras på *lärosätesutvärderingar* i fyraårs-cykler. Dessa utvärderingar skulle i sin tur bestå av tre delar: utvärdering av *högskolornas kvalitetsarbete* (kursiverat här), utvärdering av samverkansuppgiften och en bedömning av lärosätets utbildnings och forskningsstrategi.

Det verkade alltså upplagt för en fortsatt utveckling mot ett system där lärosäten med väl fungerande kvalitetsarbete skulle kunna premieras ekonomiskt.

Men ungefär samtidigt agerade det samlade organet för de svenska universiteten och högskolorna (SUHF). Man sköt in sig på Högskoleverkets bedömningar av kvaliteten i lärosätenas *utbildningsprogram och ämnen*. Dessa hade varit huvudobjektet under den just avslutade perioden 2001 – 2006. Vid sin förbunds församling i november 2007 beställde SUHF en genomlysning av Högskoleverkets (tidi-

---

⁴ Nationellt kvalitetssäkringssystem för perioden 2007–2012, (Högskoleverkets rapportserie 2007:59 R)

⁵ med beteckningarna Högskoleverket har förtroende för ... Högskoleverket har begränsat förtroende för ... eller Högskoleverket har inte förtroende för kvalitetsarbetet vid lärosätet

⁶ SOU 2007:81

gare) granskningar (av ämnen och program). Man tillsatte en *arbetsgrupp* som skulle

- Klargöra den kritik som fanns bland lärosäten av de ämnes- och programutvärderingar som Högskoleverket (HSV) har ansvaret för.
- Granska utvärderingsprocessens innehåll och genomförande på sätt som gruppen finner mest relevant.
- Komma fram med förslag till hur HSV i en konstruktiv dialog med SUHF alternativt kan lägga upp utvärderingarna.

Vid ett styrelsemöte i december 2007 gick SUHF vidare och tillsatte också en *expertgrupp för kvalitetsfrågor*, med huvuduppdrag ”att främja ett nationellt utbyte inom högskolesektorn när det gäller kvalitetsutveckling och utvärdering”. Under 2008 skulle gruppen arbeta för att skapa *kriterier som gör det möjligt att mäta kvalitet i utbildning*.

Därmed var utgångspunkten klar. Högskoleverket hade återupplivat tanken på bedömningar av lärosätenas kvalitetsarbete (sannolikt inspirerade av ENQA-rapporten). Dessa bedömningar skulle också enligt resursutredningen kunna vara en grund för kvalitetspremier till lärosätena. Högskoleverket arbetade också med att tekniskt förändra processen för programutvärderingarna (men med samma utgångspunkt som tidigare – en bedömning av tre variabler: utbildningens *förutsättningar, process och resultat*). SUHF startade samtidigt en process för att mot bakgrund av tidigare erfarenheter påverka Högskoleverkets granskningar av *kvaliteten i lärosätenas program och ämnen*.

Akt 2: Januari 2008 – oktober 2008: Utveckling och positionering

Under våren 2008 arbetade SUHF:s två arbetsgrupper med sina uppdrag, medan Högskoleverket startade upp arbetet med kvalitetsarbetsbedömningarna för de nio första lärosätena.

Ett första utspel kom i mars när Högskoleverket yttrade sig över resursutredningens slutbetänkande. I en bilaga till yttrandet skisserades ett system för ”*Utvärdering av utbildningar som underlag för kvalitetsbaserad resurstilldelning*”. (2008-03-19). Det skulle baseras på en utveckling av ämnes och programgranskningarna. Till skillnad från den nedtonade modell för ämnes och programbedömningarna som man presenterat hösten 2007, skulle detta system, om det genomfördes, innebära en intensifiering: För alla utbildningar skulle det behövas platsbesök (och inte som i de tidigare planerna enbart för ett *urval* av utbildningar). Vidare skulle samtliga utbildningar granskas inom ramen för en period på fyra år (istället för sex år). Däremot var den allmänna uppläggningsen av bedömningarna oförändrad. Utvärderingarna skulle baseras på en självvärdering, som skulle vara en utgångspunkt för bedömningar av externa experter. Liksom tidigare skulle bedömningarna avse hela ”*utbildningsprocessen*”: *Förutsättningar, genomförande och resultat*.

De granskade utbildningarna skulle fördelas på tre kategorier: Godtagbar kvalitet, God kvalitet och Mycket god kvalitet⁷. Varje lärosäte skulle få en extra kvalitetsresurs baserad på antalet (helårs-)studenter på utbildningar med *god* eller *mycket god* kvalitet. Dessa resurser skulle inte tillfalla de berörda utbildningarna utan istället användas inom lärosätet för olika satsningar för att öka andelen utbildningar med god eller mycket god kvalitet.

Totalt räknade man med att lärosätenas utbildningsanslag skulle öka med cirka en miljard kronor genom kvalitetspremierna. Högskoleverket skulle behöva en förstärkning av sina anslag med cirka 30 miljoner kronor.

Högskoleverkets förslag sändes ut på remiss av Utbildningsdepartementet. I remissvaret (från maj 2008) var SUHF mycket avvisande. Man menade bl.a. att Högskoleverket, som har till uppgift att granska och ha tillsyn, inte samtidigt kan ha en resursfördelning uppgift. Man menade också att Högskoleverkets utvärderingar lade alltför stor vikt vid utbildningarnas *förutsättningar* och *processer* och alltför lite analyserade utbildningarnas *resultat*. Man föreslog att Utbildningsdepartementet skulle tillsätta en oberoende expertgrupp med uppdrag att utreda utformningen av ett utvärderingssystem som grund för resurstilldelning.

Utbildningsdepartementet tillsatte också i augusti en arbetsgrupp med uppgift att på två månader ta fram ett förslag till kvalitetsutvärdering av högskoleutbildningar som skulle vara resursgrundande. Fokus skulle vara kvaliteten i *utbildningarnas resultat*. Åtminstone initialt skulle systemet användas för att ge en grund för tillförsel av nya medel till lärosäten med god kvalitet i sin utbildning.

Men arbetsgruppen var knappast en oberoende expertgrupp. Den bestod av fyra representanter från högskolorna (varav tre också ingick i någon av SUHF:s två grupper för kvalitetsfrågor), två tjänstemän från Högskoleverket och en representant för SFS.

Arbetsgruppen kom med en rapport i oktober 2008. Man föreslog ett system med utbildningsutvärderingar i en fyraårscykel med inriktning på utbildningarnas *resultat*. Examinationen och examensarbetena skulle relateras till de *examensmål* som finns i den av regeringen fastställda examensordningen. Som grund för bedömningarna skulle ligga högskolornas självvärderingar och ett omfattande, av lärosätena levererat, material om utbildningens examination. Detta material skulle sedan bedömas av externa specialister inom utbildningens område kompletterade med en generalist och studenter. Bedömningen skulle resultera ett av fyra betyg: *ej godtagbar kvalitet*, *godtagbar kvalitet*, *god kvalitet* och *mycket god kvalitet*. De två högsta betygen skulle ge underlag för extraresurser till det berörda lärosätet.

Arbetsgruppen var dock inte enig. I ett särskilt yttrande menade de två representanterna från Högskoleverket bl.a. att beslutsunderlaget för regeringens resursbeslut inte bara skulle innehålla bedömningar av utbildningens *resultat* utan även av dess *förutsättningar* och *genomförande*.

---

⁷ Det står inte explicit uttryckt, men det antyds att en utbildning också skulle kunna få betyget *icke godtagbar kvalitet*, vilket skulle innebära att examensrätten för utbildningen kunde bli indragen.

Ungefär samtidigt var den grupp inom SUHF som skulle granska Högskoleverkets ämnes- och programutvärderingar klar. De föreslog

”skrota nuvarande utbildningsutvärderingar⁸. Ett nytt system där större tonvikt läggs vid utbildningarnas resultat och måluppfyllelse i enlighet med Bologna-systemet bör utvecklas. Ett sådant system kan med fördel kombineras med prövningar av lärosätenas kvalitetsarbete, så som det är tänkt att detta skall genomföras i nuvarande ordning. Men först måste även här ett robust system utvecklas innan det börjar tillämpas. Samma misstag med ett prematurt system som lanseras över hela sektorn bör inte upprepas.”

Den mer generella expertgruppen för kvalitetsfrågor kom ungefär samtidigt med en lägesrapport, och föreslog också förändringar:

”Expertgruppen ser ett stort värde i att utvärdering för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling har etablerats inom högskolesektorn. Detta hindrar inte att de förslag som ges i denna rapport innebär en väsentlig omprövning av nu gällande ordning.

Gruppen förordar att den nationella kvalitetssäkringen ska ha fokus på kvaliteten i utbildningsresultaten för att svara mot statsmakternas berättiga behov av kontroll av utbildningens kvalitet. Kvalitetssäkring av förutsättningarna för och genomförandet av utbildningen bör däremot kunna ske enligt en decentraliserad modell. Detta kommer att kräva en ändrad ansvarsfördelning mellan Högskoleverket och lärosätena men också förändringar av verkets arbetssätt. Expertgruppen bedömer att åtgärder av detta slag både bör vara kvalitetsfrämjande och kunna effektivisera användningen av högskolans resurser för dessa ändamål.”

Expertgruppen menar sig också ha stöd för sina förslag i de europeiska riktlinjerna:

”Expertgruppens utgångspunkter följer de europeiska riktlinjerna för kvalitetssäkring. Dessa har ett tydligare fokus på kvaliteten i utbildningsresultaten än vad det nationella svenska systemet hittills haft⁹. De nationella granskningarna har främst kontrollerat om utbildningen har förutsättningar att bedriva en väl fungerande utbildningsprocess. Expertgruppen menar att utgångspunkten för den nationella kvalitetssäkringen i stället ska vara frågan om de faktiska resultaten svarar mot målen. Utvärderingens funktion är då att spåra orsaker såväl till framgångsrika resultat som till misslyckanden.”

Vid andra aktens slut är de högskolevisa kvalitetsarbetsbedömningarna inte längre aktuella som grund för statens kvalitetspremier (trots att detta föreslogs av resursutredningen). Istället ska högskolornas kvalitetspremier baseras på ämnes- och programutvärderingar. Det finns dock fortfarande skilda

---

⁸ D.v.s. utvärderingar av den typ som förekommit under perioden 2001 - 2006

⁹ Som vi visar i det följande kan man diskutera om denna tolkning av ENQA:s riktlinjer är korrekt.

åsikter mellan Högskoleverket och högskolorna (SUHF) om hur dessa värderingar ska genomföras. SUHF menar att de ska inriktas på utbildningarnas resultat. Regeringen (Utbildningsdepartementet) håller också med om detta. Men Högskoleverket å sin sida menar att man måste göra mer fullständiga utvärderingar, som utöver resultatet också behandlar den aktuella utbildningens förutsättningar och processer.

Akt tre: November 2008 – februari 2009. Konflikten SUHF – HSV mognar. Peripeti¹⁰

I en artikel på DN-debatt den 11 november framförde SUHF:s styrelse en kraftig kritik av hur Högskoleverkets system för ämnes och programutvärderingar fungerat. Man menade att systemet som byggdes upp för en dialog mellan Högskoleverket och lärosätena istället har använts för utsortering och indragning av examensrätter. Det ställer krav på exakthet i metoder och kriterier, som man menar inte har uppfyllts i samband med den tidigare utvärderingscykeln, och som man inte heller tror kommer att uppfyllas i de framtida utvärderingarna. Man anmärker också på att

”resultaten av utbildningen, den verkliga kvaliteten, granskas så lite.”

DN-artikeln har rubriken *”Statens utvärdering av lärosätena oduglig”* och avslutas med

”Högskoleverkets kvalitetsgranskningar måste ha betydligt högre kvalitet än idag. Det är bråttom.”

Den 1 december 2008 gick Högskoleverket i svaromål. Det skedde i ett *”Öppet brev till Sveriges universitet och högskolor”* undertecknat av universitetskansler Andres Flodström och Clas-Uno Frykholm, chef för Högskoleverkets utvärderingsavdelning.

Brevet innehåller kommentarer till och bemötanden av den kritik av Högskoleverkets programutvärderingar som SUHF:s arbetsgrupp framfört. På vissa punkter går man kritiken till mötes. Bl.a. är man beredd att återinföra självvärderingar på alla utbildningar, vilket man inte planerat. Man håller även med om att bedömningsprocessen inom Högskoleverket måste bli tydligare för att öka legitimiteten. Men i den centrala frågan om man ska begränsa utvärderingarna till enbart utbildningarnas resultat skriver man i det öppna brevet:

”SUHF:s krav att utveckla ett nytt system för utbildningsutvärderingar där större tonvikt läggs vid utbildningarnas resultat och måluppfyllelse, är på väg att förverkligas. Vårt krav är att även i fortsättningen se helheten och analysera resultat och måluppfyllelse, i linje med aktuell utvärderingsforskning. Utbildningens resultat måste alltid tolkas och förstås i ljuset av dess förutsättningar och genomförande.”

---

¹⁰ **Peripeti**, grek. *peripeteia* "plötslig förändring", betecknar en avgörande vändpunkt i ett klassiskt drama. Den bör inträffa i mitten av dramat.

Detta måste tolkas som att Högskoleverket i början av december 2008 fortfarande ansåg att utvärderingarna även i fortsättningen måste gälla hela utbildningsprocessen. Men sedan kom en omsvängning. I januari 2009 inlämnades ett dokument till utbildningsdepartementet med rubriken *Ett kvalitetsdrivande resurstilldelningssystem*. Det sägs vara en *”Överenskommelse mellan Högskoleverket, SFS och representanter för SUHF”* och kallas ”plattformen”.¹¹

I plattformen konstateras inledningsvis att

”Förslagen nedan innebär en väsentlig förskjutning av tyngdpunkten mot kvaliteten i utbildningsresultaten.”

och att

”Utgångspunkten för arbetsgruppens förslag till ett nytt utvärderingssystem som ska kunna generera extra resurser till utbildningen är det studentcentrerade synsätt som finns på utbildning i det nya Bolognasystemet. Detta innebär att man för varje utbildning utgår från examensmålen för utbildningen och utvärderar hur väl man uppfyller dessa. Centralt i denna utvärdering är resultaten av utbildningen, såväl ur studentens synpunkt som ur lärosätets respektive samhällets.”

samt

”kärnan i ett nytt utvärderingssystem och den del som ska kunna generera en extra resurstilldelning bör utgöras av tre indikatorer:

- *indikator ett – de resultatnära indikatorer som rör hur man inom utbildningen säkerställer att studenterna når examensmålen, examinationens relevans*
- *indikator två – granskningar av studenters prestationer i form av det självständiga arbetet/examensarbetet eller motsvarande*
- *indikator tre – studenternas erfarenheter av utbildningen och dess resultat”*

Enligt plattformen innebär detta att

”Sammantaget ska lärosätena alltså kunna visa vilka examinationsuppgifter som studenterna måste klara av under utbildningens gång och hur dessa är kopplade till och därmed förverkligar examensmålen. Det ska vidare kunna visas vilken faktisk kvalitet som utbildningen uppnår i examensarbetena och de självständiga arbetena.”

En annan utgångspunkt för plattformen är att man förutsätter att regeringen ökar grundutbildningsanslagen:

---

¹¹ Den formella statusen för plattformen är oklar för oss. Dokumentet finns på Högskoleverkets hemsida daterat februari 2009, men utan angivande av hur det tillkommit och vilka som deltagit i överenskommelsen. I texten i plattformen refereras flera gånger till ”gruppen” som varande författare. Sammansättningen av denna grupp anges dock inte.

- ” ett nytt resurstilldelningssystem som baseras på kvalitet kräver tillförsel av nya resurser, resurserna ska inte utdelas i konkurrens och ingen utbildning ska behöva få mindre resurser jämfört med dagens nivåer.
- pengarna bör tillföras som ett samlat anslag som lärosätet disponerar fritt
- det totala årliga belopp som ett lärosäte kan erhålla bör utgöra minst 5–10 % av lärosätets resurser till utbildning.”

Som en följd av publiceringen av plattformen avgick chefen för Högskoleverkets utvärderingsavdelning Clas-Uno Frykholm med omedelbar verkan. Enligt en nyhetsartikel menade han att

”Man måste se till helheten och inte bara till resultatet för att utvärdera kvaliteten”

I samma artikel fick han också stöd av den tidigare universitetskanslern Sigbrit Franke.¹²

I början av år 2009 verkade alltså den grundläggande tvisten mellan Högskoleverket och lärosätena vara löst. Det fanns en gemensam uppfattning mellan Högskoleverket och SUHF om att de framtida utvärderingarna skulle inriktas på utbildningarnas resultat. Här hade Högskoleverket backat från sin inställning från december 2008. Gemensamt var också att både Högskoleverket och SUHF tycks ha utgått från att det nya utvärderingssystemet skulle resultera i väsentligt ökade i anslag till lärosätenas utbildningar.

Akt 4. Mars – december 2009. Försök till konkretisering av de nya principerna

Nu var det dags för regering och Utbildningsdepartement att reagera på plattformen. I stort hakade man på den modell som gavs i ”plattformen”:

Den 5 Mars 2009 fick Högskoleverket ett *uppdrag* av regeringen att ge förslag till hur ett nytt system för utvärdering av utbildningar baserat på kvalitet kan utformas¹³. Samtliga högskoleutbildningar skulle utvärderas i en fyraårscykel. Utvärderingarna skulle resultera i omdömen i *fyra* nivåer, t.ex. *inte godtagbar kvalitet, godtagbar kvalitet, god kvalitet* och *mycket god kvalitet*. Systemet skulle tas i bruk den 1 januari 2010 och skulle genomföras inom Högskoleverkets befintliga budgetramar.

Det var en tydlig önskan från regeringen att det nya systemet starkare än tidigare skulle fokuseras på kvaliteten i utbildningsresultaten. Men man kan också av direktiven märka att Högskoleverkets uppdrag i första hand var tänkt att vara ett led i en vidare process ledd av Utbildningsdepartementet:

”Inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) pågår därför ett arbete med att dels utveckla en metod för att inkludera kvalitetsbaserade komponenter

¹² (UNT 12/2 2009)

¹³ Regeringsbeslut 2009-03-05 U 2009/1444/UH

ter vid resurstilldelningen till utbildning, dels ta fram grundläggande principer för hur kvaliteten i utbildningarnas resultat ska kunna ligga till grund för ett generellt system för kvalitetsutvärdering. Högskoleverket biträder Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) i detta arbete.

Mot denna bakgrund bör Högskoleverket ges i uppdrag att lämna förslag till ett nytt system för kvalitetsutvärdering av högskoleutbildningar.” (U2009/1444/UH)

I en kommentar var Universitetskanslern mycket positiv:

Vi välkomnar uppdraget att ta fram ett nytt utvärderingssystem som ger oss förutsättningar att höja kvaliteten i svensk högre utbildning. Sverige kan nu bli en föregångare i Europa när det gäller utvecklingen av kvalitet i högre utbildning. Men en sådan här dynamisk utveckling förutsätter ett samarbete mellan Högskoleverket och högskolesektorn.

- Fokuseringen på studenternas resultat är välkommen men jag vill betona att uthållig hög kvalitet bara kan skapas av skickliga och engagerade lärare.

- Ett nytt system kommer också att ge studenterna bättre information så att de kan göra medvetna val när de väljer högskolestudier.

Under våren och sommaren arbetade Högskoleverket med uppdraget och redovisade sitt förslag i september år 2009¹⁴. Enligt rapporten har Högskoleverket

”under arbetets gång haft veckovisa möten med tjänstemän på Utbildningsdepartementet för att diskutera utformningen av systemet i stort och särskilt gränssnittet mellan Högskoleverkets utformning av kvalitetsbedömningarna och regeringens utformning av ett framtida resurstilldelningssystem.”

Högskoleverket föreslog att varje högskoleutbildning som leder fram till en examen vart fjärde år skulle utvärderas och ges ett av betygen *ej godtagbar kvalitet*, *godtagbar kvalitet* och *utmärkt god kvalitet*. Utgångspunkt för bedömningarna skulle vara de examensbeskrivningar som finns i en bilaga till Högskoleförordningen.¹⁵

Betyget på en utbildning vid ett lärosäte skulle baseras på ett antal *bedömningsgrunder*. Samtliga skulle direkt eller indirekt gälla i vilken grad de studenter, som godkänts på en viss utbildning har uppnått målen i examensbeskrivningen för den aktuella examen. För varje bedömningsgrund skulle en utbildning ges ett av de tre betygen ovan. Dessa skulle sedan viktas ihop till ett slutbetyg för utbildningen. Man föreslog *sex olika bedömningsgrunder*, fördelade på tre olika indikatorer. Dessa sex bedömningsgrunder var

---

¹⁴ Högskoleverket Rapport 2009:25 R. *Kvalitetsutvärdering för lärande. Högskoleverkets förslag till nya kvalitetsutvärderingar för högskoleutbildningar*

¹⁵ Som exempel ges i bilagan examensbeskrivningen för *civilingenjörsexamen*.

1.1:Lärcentrerad undervisning och progression.

För denna bedömningsgrund skulle högskolans *lärandemål* för utbildningen granskas; deras relation till målen i högskoleförordningens examensbeskrivningar och om de är formulerade så att de är *möjliga att examinera*. Därefter skulle man granska hur man inom utbildningen genom examination och på annat sätt verifierar att de godkända studenterna verkligen har nått dessa lärandemål. Dessutom skulle man granska utbildningens *progression d.v.s.* hur lärandemålen från början till slutet av utbildningen visar på en successiv fördjupning.

1.2: Utbildningens användbarhet på och för arbetsmarknaden

Här skulle de förmågor och kompetenser som är nödvändiga för att kunna fungera i ett arbete och som ofta efterfrågas av arbetsgivare, granskas. Liksom i föregående bedömningsgrund skulle fokus vara på de av högskolan fastlagda lärandemålen - att de täcker examensbeskrivningarnas mål och hur de examineras.

1.3 Samlad lärarresurs

En bedömningsgrund skulle vara lärarnas kompetens med avseende på vetenskaplighet, konstnärlighet och högskolepedagogisk kompetens och hur stor del av sin arbetstid som alla berörda lärare ägnar åt just den aktuella utbildningen. Detta förutsätter att alla lärare har en tjänstgöringsplan där fördelningen av hennes/hans arbetstid i timmar fördelas på olika verksamheter.

2.1. Kvaliteten i de självständiga arbetena

I en bedömningsgrund skulle man utifrån på förhand överenskomna kriterier granska ett urval av de examensarbeten som godkänts i utbildningen.¹⁶

3.1.Studentenkäter

En bedömningsgrund baseras på en enkät med studenter som är i slutet av den aktuella utbildningen. Den skulle avse studenternas erfarenheter av hur väl lärandemål och examensmål är uppfyllda i utbildningen, av examinations- och bedömningsprocesser, av hur forskningsknytning, progression och vetenskaplighet behandlas och även innehålla bedömningar av studenternas egna arbetsinsatser, omfattningen av kontakttid med lärarna m.m.

3.2. Alumnienkäter

En bedömningsgrund skulle baseras på enkäter med personer som redan genomgått utbildningen. Den skulle utformas så att de utvärderade utbildningarna får en likvärdig behandling. Liksom studentenkäterna tänkte man att arbetet med denna enkät skulle läggas ut på en extern aktör.

---

¹⁶ I Högskoleverkets rapport diskuteras hur detta urval ska göras. Ytterligare ett problem som behandlas är hur bedömningsresultaten för de enskilda examensarbetena ska kunna överföras i ett betyg för kvaliteten i utbildningen. (Något fullständigt förslag till hur dessa problem ska lösas finns dock inte i rapporten.)

Genomförandet av utvärderingarna skulle ske på ungefär samma sätt som tidigare. En nyhet var dock att Högskoleverket (i samråd med de berörda utbildningarna) initialt skulle precisera de bedömningskriterier som skulle användas och hur resultaten för de sex olika bedömningsgrunderna skulle viktas vid beräkningen av den aktuella utbildningens *betyg*. Med detta som utgångspunkt skulle lärosätena (utbildningarna) göra *självvärderingar*, där de skulle undersöka i vilken grad de uppfyllde kriterierna i fråga. Med utbildningens självvärdering som grund skulle bedömarna göra ett platsbesök, som tillsammans med övriga data från lärosätet skulle ge underlag för den aktuella utbildningens betyg.

De utbildningar som fått betyget *ej godtagbar kvalitet* skulle följas upp efter en tid. Om de inte bättrat sig, riskerade de att få examensrätten för den aktuella utbildningen indragen. I övrigt skulle utvärderingsresultatet rapporteras till regeringen (och eventuellt resultera i en kvalitetspremie till det berörda lärosätet).

I rapporten förutsattes vidare att Högskoleverket skulle lägga ner programmet för granskning av *lärosätenas kvalitetsarbete*, liksom de *tematiska studierna* och utdelandet av *utmärkelsen för framstående utbildningsmiljöer*.

I oktober 2009 kom SUHF:s expertgrupp för kvalitetsfrågor med en slutrapport. I den kommenteras Högskoleverkets förslag. Men rapporten innehåller också en allmännare diskussion om hur man skapar en god kvalitet inom den högre utbildningen och forskningen i landet. (Det är en diskussion som saknats i den tidigare processen, och som egentligen hade behövts innan man börjat diskutera olika utvärderingsmetoder.)

Expertgruppen hade kunnat påverka Högskoleverkets arbete med det nya förslaget genom att man var representerad i verkets referensgrupp. I rapporten konstaterar man

”... att Högskoleverket på ett flertal punkter beaktat synpunkter som lämnats av referensgruppen, synpunkter som ofta har sin grund i expertgruppens lärosätessamråd. Generellt sett kan sägas att Högskoleverkets samrådsprocess har varit ambitiös och öppen. Det faktum att underlag för samråd ofta kommit sent måste nog skyllas på de snäva tidsramarna snarare än på bristande ambition. I gengäld har diskussionerna vid genomförda hearings och samråd med referensgruppen varit öppna och konstruktiva.”

och

”Resultatet synes också, givet de politiskt satta ramarna, i huvudsak ha blivit rimligt.”

Men man konstaterar också att man kan urskilja två dimensioner i det egna arbetet:

”Å ena sidan bör expertgruppens arbete vara i god mening problematiserande, långsiktigt och principiellt syftande. Å andra sidan bör allvarligt menade erbjudanden om att få påverka frågor av betydelse för sektorn tas tillvara – även när påverkan sker inom politiskt satta gränser som inte fullt ut

uppfattas som positiva för sektorn. Hur dessa gränser kan få se ut, och medverkan ändå bedömas som meningsfull, får bedömas från fall till fall.

SUHF:s styrelse/presidium och dess expertgrupp har efter överväganden om den aktuella processen rörande ett nytt kvalitetsutvärderingssystem valt att medverka i den. De båda dimensionerna kommer dock båda att vara synliga i denna rapport. Det innebär att delar av den högskolepolitik som vi är med om att utveckla kommer att ifrågasättas. Det innebär också att vi i vissa fall problematiserar de synpunkter som vi förmedlat från lärosätessamråden till utbildningsdepartementet och Högskoleverket”.

En kritisk synpunkt gäller beslutet att avbryta granskningarna av lärosätenas kvalitetsarbete:

Granskningar av lärosätens kvalitetsarbete görs både på nationell och på internationell nivå på många håll i världen. I flertalet länder inom det europeiska utbildningsområdet görs både utvärderingar av utbildningar och granskningar av kvalitetsarbete. Det förekommer även att ledningssystem inom näringsliv och myndigheter utvecklas med hjälp av ”peer review”. Mot bakgrund av den tydliga ideologiska markering som regeringen gjort är det begripligt att man velat avbryta en utvärderingscykel som står i motsatsställning till denna ideologi, och som annars skulle ha pågått ända fram till och med 2012. Det är likväl en förlust att programmet, som lärosäten, högskoleverket och bedömare har investerat mycket i, inte kunde slutföras.

*Det bör i sammanhanget också nämnas att frågan om hur Sverige utan kvalitetsarbetsgranskningar ska kunna svara mot **Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Educational Area** har rests under expertgruppens lärosätessamråd.”*

Man vänder sig också mot planerna att kvalitetsbedömningarna ska kopplas till anslagssystemet:

”Det bör i sammanhanget dock också noteras att expertgruppen, liksom flertalet av de lärosätetsrepresentanter som deltog i expertgruppens lärosätessamråd, är kritiska mot att utvärderingssystemet över huvud taget läggs till grund för resursfördelning. Argumenten för detta ställningstagande handlar dels om osäkerheten i kvalitetsmätningen, dels om befarade dynamiska effekter som skulle kunna skada utbildningsresultatets kvalitet”.

Arbetsgruppen är också angelägen om att det nya systemet inte ska vara för arbetsbelastande för lärosätena och deras institutioner:

”Expertgruppen är också positiv till att systemet i föreliggande förslag har en reducerad ambitionsnivå. Arbetet kommer likväl att bli omfattande för såväl lärosäten som Högskoleverket. Varje tillfälle att utan större förlust reducera systemets komplexitet och omfattning bör tillvaratas. Så skulle till exempel kunna ske genom att utvärderingscyklerna görs längre än fyra år. Den uppmaningen får riktas till regeringen eftersom Högskoleverkets uppdrag var att konstruera ett system med fyraåriga cykler”.

Man betonar också att systemet inte är färdigt, och att det återstår flera steg som man ännu inte kan överblicka:

”Slutligen måste betonas att det förslag som nu föreligger i huvudsak handlar om systemets principer. Nästa steg i arbetet är att utforma det operativa systemet. Det tredje steget är att tillämpa systemet i praktisk utvärdering. Det expertgruppen så här långt kan värdera är just systemets principer. Vid såväl operationaliseringsfasen som tillämpningsfasen måste problem lösas som man bara delvis kunnat förutse i principarbetet. Det är därför viktigt att även Högskoleverkets fortsatta utvecklingsarbete sker i dialog med sektorn; när så är lämpligt direkt med lärosätena, och när så är lämpligt med referensgruppen och SUHF. Kontakterna bör fortsätta under hela utvecklingsarbetet, och därefter i samband med årliga avstämningar och i samband med utvärderingar/översyn av systemet. ....

.....Även om kontakterna mellan Högskoleverket och SUHF:s företrädare, exempelvis i Högskoleverkets referensgrupp, har varit viktiga och kommer att vara viktiga – så måste det vara tydligt att Högskoleverket och SUHF har olika roller. SUHF kan vara dialogpartner, men inte ta ansvar för Högskoleverkets utvärderingssystem. Synpunkter lämnade i dialogen innebär inte heller att alla med anknytning till SUHF står bakom dessa synpunkter. Dialogen ska ses som ett sätt att så långt som möjligt undvika problematiska inslag i det tillämpade systemet.”

Under hösten arbetade Högskoleverket vidare med konkretiseringen av de nya utvärderingarna i avvaktan på en proposition som skulle komma någon gång under hösten 2009. Det nya utvärderingssystemet skulle ju införas från år 2010. Men propositionen blev uppskjuten och planeras nu komma i mars 2010. Det verkar också som om luften började gå ur flera av aktörerna. Strax för jul skrev universitetskansler Anders Flodström lite uppgivet:

...År 2009 går för mig till historien som året då allt skulle hända och inget hände. Ett och ett halvt års utvecklingsarbete av ett nytt sätt att granska kvaliteten i svensk högre utbildning har inte kommit närmare ett förverkligande. En till att börja med spännande vandring i ett sammansatt landskap liknar nu mest en vandring i gytta...

.....I den snart ett och ett halvt år långa diskussionen om ett nytt sätt att granska kvalitet tror jag att vi, dvs. lärosätena, Högskoleverket och politiken, har kommit överens om några grundbultar. Kvaliteten på utbildningarna är det viktiga. Inte kvaliteten på lärosätets kvalitetssystem. Kvaliteten har tre "ägare"; lärosätena och dess lärare, studenterna och arbetsmarknaden. Granskningen ska ge besked om ifall utbildningarna är av god kvalitet och om studenterna har nått avsett resultat. Eller enklare, är utbildningarna av hög kvalitet och utbildar de studenter av hög kvalitet? Och är den kompetens som utbildningarna ger studenten rätt, sett såväl genom arbetsmarknadens parter som genom tidigare studenters?...¹⁷

---

¹⁷ Nyheter och debatt nr 8 2009. Högskoleverket

Därmed avslutas Akt 4 i dramat om den svenska högskolekvaliteten i en anda av besvikelse. Det verkar som om den gemensamma syn som fanns i plattformen och det därefter följande regeringsuppdraget till Högskoleverket börjar krakelera. Utbildningsdepartementet har inte hakat på Högskoleverkets förslag i en proposition utan väntas nu komma med något nytt. Högskolorna och SUHF: arbetsgrupp har visserligen uttalat sig generellt positivt om Högskoleverkets förslag, men har ändå en rad förbehåll inför den fortsatta utvecklingen. Till skillnad från universitetskanslern anser SUHF:s grupp att lärosätenas kvalitetsarbete och bedömningen av detsamma är viktigt för fortsättningen. Gruppen har också lyft fram flera mer generella frågor med betydelse för kvaliteten och kvalitetsutvecklingen inom högskolesektorn. De har betydelse också för hur man ska se på Högskoleverkets framtida roll och uppgifter.

Akt 5 Januari 2010 - ????

Ett klassiskt drama ska helst ha fem akter. I detta fall kommer en femte akt sannolikt att börja med den väntade propositionen från regeringen i mars 2010. Vad den kommer att innehålla är än så länge okänt, men det finns vissa indikationer på att den inte kommer att bli särskilt väl mottagen: Rektorn vid Mittuniversitetet skrev i januari 2010:

”För ett år sedan havererade processen med att utveckla en nytt kvalitets-säkrings- och utvärderingssystem för utbildningen vid ett stormigt möte mellan Högskoleverket och sektorn. Det ledde så småningom fram till en mycket bra och väl förankrad process där HSV och sektorn gemensamt diskuterade fram ett nytt system som i höstas lämnades till regeringen. Förslaget byggde på de sedan tidigare kända tre indikatorerna, den var relativt balanserad och, framförallt, med en bred acceptans från lärosätena. Det har därefter kommit en del signaler att departementet inte tänker följa Högskoleverkets förslag. I stället ska fokus läggas på resultatet i högre utsträckning än vad som var tänkt och då handlar det om resultat i form av examensarbeten. Det gör, för att göra en lång diskussion kort, att utvärderingen i första hand är en utvärdering av personerna och inte av programmen och det blir naturligtvis en vridning mot att premiera lärosäten med högpresterande och studievana studentpopulationer av traditionellt akademiskt snitt. Det är inte bra, varken för breddad rekrytering eller för en ökad arbetslivsanpassning av utbildningarna. Låt oss hoppas att departementet väljer att följa Högskoleverkets förslag!”

Vi vet alltså inte än vad femte akten i dramat om den svenska kvalitetssäkringen kommer att innehålla. Vi kan bara spekulera. Och vilken blir slutrepliken? Blir det som i *Hamlet*. När alla huvudpersoner ligger döda på scenen kommer den unge Fortinbras tillbaka från segrar i Polen och avslutar dramat:

*För liken bort. En syn som denna är en valplats värdig, hör ej hemma här.
Låt kanonerna tala.¹⁸*

Eller som i *Dödsdansen*:

Stryka över och gå vidare! – Alltså, låt oss gå vidare!¹⁹

Eller blir det som i Brechts *Den goda människan från Sezuan*, där en skådespelare efter skådespelets slut träder framför ridån och vänder sig till publiken i en epilog:

”Goda publik se inte vresig ut – vi inser att det var ett snöpligt slut...

*...Vi har funderat tills våra huvud hettar, men har ej kommit på det rätta.
Krävs nya människor? En ny Värld?...*

...Som sagt, här står vi och inväntar rådet! Tänk efter, ber jag. – När ni kommit på det, så skriv och sänd oss era svar med posten! En lösning måste finnas! Måste! Måste!²⁰

Avslutande kommentarer

1. Vi saknar i de senaste årens debatt två perspektiv. Ett är den historiska utvecklingen inom utvärderings- och kvalitetsområdet inom det svenska högskolesystemet. Allt började inte år 2001, när Högskoleverkets första heltäckande granskning av program och ämnen inleddes. Man kan lära sig mycket genom att studera den svenska utvecklingen och debatten under tidigare decennier.

Det är också anmärkningsvärt att de olika utredningarna om det framtida kvalitetssystemet inte alls tar upp utvecklingen i andra länder i vår omvärld. Det verkar som om man har utgått från att Sverige självklart är föregångslandet som ska visa resten av världen hur man ska göra för att skapa kvalitet. Men t.ex. i övriga nordiska länder har man skapat delvis nya kvalitetssystem för den högre utbildningen – system som, enligt vår mening, är betydligt mer genomtänkta och realistiska än det som vi riskerar att få i vårt land. Debatten hade kanske blivit annorlunda om man lite närmare hade studerat vad som hänt på kvalitetsfronten i våra grannländer.²¹

---

¹⁸ William Shakespeare: Hamlet Akt 5 scen 2. Översättning Erik Lindegren och Erik Mesterton

¹⁹ August Strindberg: Dödsdansen del 1

²⁰ Bertold Brecht: Den goda människan från Sezuan. Översättning Ebbe Linde.

²¹ I en senare rapport (från augusti 2010), *Högskolornas och universitetens nya kvalitetssystem i ett nordiskt perspektiv* (www.lilahe.com/kvalitet2010.2.pdf), har vi diskuterat det nya system som blev kvalitetsspelets resultat, mot bakgrund av hur man löst problemen i våra grannländer.

2. I stort säger sig både lärosäten (genom SUHF), studenterna (genom SFS) och Högskoleverket stå bakom förslaget från september 2009 med dess sex bedömningsgrunder. Frågan är dock om denna konsensus kan bevaras om förslaget ska genomföras. Det förutsätter att man för varje utbildning är enig om vilka kriterier som ska användas för varje bedömningsgrund. Man ska också vara enig om hur resultaten för de sex bedömningsgrunderna ska viktas ihop till ett betyg för varje lärosäte (och utbildning). Eftersom låga betyg kan leda till indragen examensrätt och mindre anslag än för konkurrerande högskolor är det för den enskilda högskolan viktigt hur kvalitetsgranskningen organiseras. Det är då också viktigt att kriterier och bedömningsmetoder inte utformas så att det egna lärosätet missgynnas.
3. Högskoleverkets förslag är att utbildningarna ska bedömas med hänsyn till kunskaper och kompetens hos de *högskolestudenter som tar examen* vid de svenska universiteten och högskolorna. Men detta är kanske inte mer än hälften av studenterna i den svenska högskolan. Många siktar på en examen, men avbryter studierna, andra läser utan att sikta på en examen, andra åter har redan en examen men läser för att komplettera sina kunskaper²². Om man ska bedöma utbildningens resultat och särskilt om man vill ge extra resurser till lärosäten med speciellt goda resultat, måste även resultatet för de studenter som inte tar examen tas med i bedömningen. De föreslagna kriterierna tar inte heller hänsyn till den tid som det tar för studenterna att ta sin examen. En näraliggande strategi för ett lärosäte som vill få extra kvalitetsresurser måste då vara att ha höga krav i sina tentamina och bara godkänna de studenter som visar verkligt goda resultat. Om detta påverkar examensfrekvensen eller studietiderna spelar ju ingen roll. Men en sådan strategi bör väl inte premieras?
4. Högskolornas kritik av det tidigare systemet gällde bl.a. att det innebar en stor arbetsbelastning för institutionerna och att det inte var tillräckligt ”rättsäkert”. Men ingenting talar för att det nu föreslagna systemet kommer att minska arbetsbelastningen. Visserligen ska man inte längre försöka analysera förutsättningar och process. Men att bedöma i vilken mån man i utbildningen når målen i examensbeskrivningarna, kommer att kräva omfattande analyser i högskolornas egenvärderingar, inte minst för att många mål är allmänt hållna.²³ Dessutom innehåller examensbeskrivningen många mål

---

²² För en beskrivning av den heterogena studentpopulationen i det svenska högskolesystemet se t.ex Brandell Lars: *Studenterna i Sverige. Om livet och tillvaron som student vid sekelskiftet 2000* (Högskoleverkets rapportserie 2001:26 R)

²³ Ett exempel från civilingenjörsexamen (se bilaga). Ett mål är där att studenten ska

- visa förmåga att med helhetssyn kritiskt, självständigt och kreativt identifiera, formulera och hantera komplexa frågeställningar samt att delta i forsknings- och utvecklingsarbete och därigenom bidra till kunskapsutvecklingen,

Det är inte så lätt att visa för en utbildning hur man vill nå detta resultat och hur man i examinationen eller på annat sätt kontrollerar att de studenter som får examen verkligen har den önskade förmågan. Man måste dessutom ge ett underlag så att Högskoleverkets bedömare kan avgöra hur bra på en tregradig skala man är i detta avseende.

som konkurrerar med varandra. Varje lärosäte måste därför i sin planering betona målen olika. Det kommer att ge upphov till diskussioner om hur detta påverkar bedömningsresultaten – och om detta är motiverat eller ej. Då är man lätt tillbaka i den tidigare situationen, som SUHF:s kritik gällde.

5. Man får intrycket att både Högskoleverket och Utbildningsdepartementet anser det vara självklart att ju mer omfattande kvalitetskontrollen är, desto bättre blir utbildningens kvalitet. Alla utbildningar ska kontrolleras. Istället för som tidigare granskning vart sjätte år ska det nu ske vart fjärde år. Det finns, menar vi, inga belägg för att kontrollen i sig bidrar till att kvaliteten i utbildningen blir bättre än den skulle bli med en mer selektiv kontroll. Risken är tvärtom överhängande att institutionerna ägnar alltför mycket tid till att anpassa verksamheten så att kontrollresultaten blir så bra som möjligt, på bekostnad av att identifiera och åtgärda de kvalitetsbrister som man lokalt upplever som mest påtagliga. Det är inte för inte som en viktig princip i modernt kvalitetsarbete är *Försök inte kontrollera in kvalitet*.²⁴
6. Man saknar helt i processen, (med undantag eventuellt för slutrapporten från SUHF:s expertgrupp) ett totalgrepp på frågan om bästa sättet att främja och utveckla högskoleutbildningens kvalitet. Inte minst borde man ha analyserat de olika roller som universitet och högskolor, Högskoleverket och regeringen har. Det viktigaste är ju vad som händer på lärosätena. Det är där som utbildningen planeras och genomförs. Det är där som kvaliteten skapas och utvecklas. Det är också där som man lättast kan konstatera kvalitetsbrister och kan utveckla olika kvalitetsaspekter på utbildningen. Därför är det viktigt att man inte genom olika åtgärder begränsar möjligheterna för lärosätenas ledning, institutioner, personal och studenter att ta ansvaret för kvaliteten och kvalitetsutvecklingen. Självklart har både Högskoleverk och regering viktiga uppgifter av kontrollkaraktär, men det bör snarare uppfattas som en tillsynsuppgift och inte som ett sätt att genom kontroll stimulera högskolorna till en bättre utbildningskvalitet.
7. I anslutning till Bologna-processen har det skapats internationella riktlinjer för kvalitetssäkring av den högre utbildningen. Dessa finns stadfästa i ENQA-rapporten. Högskoleverkets förslag från september 2009 med sin top-down profil stämmer illa med dessa riktlinjer.

Till skillnad från Högskoleverket utgår ENQA från lärosätenas ansvar för kvaliteten. Varje lärosäte förväntas ha ett system som garanterar kvaliteten och dess utveckling. Man preciserar också vilka komponenter som ska finnas i ett sådant system för ”*internal quality assurance*” (i fortsättningen kal-

---

²⁴ William Edwards Deming, 1900 - 1993, var amerikansk statistiker och förgrundsgestalt inom kvalitetstekniken. Deming formulerade bl.a. 14 punkter som borde vara vägledande för kvalitetsarbete. Citatet är den tredje av dessa punkter.

lad intern kvalitetssäkring).²⁵ Som komplement finns riktlinjer för ”*external quality assurance*” (extern kvalitetssäkring). För detta skall det finnas speciella ”*external quality assurance agencies*”, som ska vara *oberoende* i förhållande till lärosäten, ministerier och andra intressenter.²⁶

Utgångspunkten för den externa kvalitetssäkringen ska enligt ENQA:s riktlinjer vara systemen för intern kvalitetssäkring. Man framhåller att man i de externa kvalitetssäkringsprocedurerna måste ta hänsyn till hur väl den interna kvalitetssäkringen fungerar.

Riktlinjerna för den interna kvalitetssäkringen är enligt ENQA en viktig utgångspunkt för den externa kvalitetssäkringen. En viktig uppgift för den externa kvalitetsbedömningen är att bedöma lärosätenas egna interna kvalitetsstrategier och processer. Om lärosätena kan visa att deras egen kvalitetssäkringssystem är effektiva kan de externa bedömningarna göras mindre omfattande än annars.

Högskoleverket har självklart en roll att spela för kvalitetssäkringen av den svenska högre utbildningen. Men borde den inte mot bakgrund av ENQA:s riktlinjer mera vara rollen som tillsynsmyndighet med inriktning mot examensrättsprövning (ackreditering) och kontroll av att högskolornas interna kvalitetssäkringssystem fungerar?

---

²⁵ Mera exakt finns följande standards (fritt sammanfattat från ENQA-rapporten):

- Varje lärosäte skall ha en policy med vidhängande procedurer för att garantera kvalitet och standard i sina utbildningar och examina. Därför måste lärosätet skapa en kultur som betonar kvalitet och kvalitetssäkring. För detta behövs en strategi för kontinuerligt förbättrad kvalitet.
- Varje lärosäte måste ha rutiner för uppföljning och förändring av sina utbildningar och examina.
- Studenterna ska bedömas och examineras enligt på förhand kända kriterier och procedurer som tillämpas konsekvent.
- Lärosätena måste ha metoder för att verifiera att de lärare som är verksamma i utbildningen är kvalificerade för sin uppgift.
- Lärosätena måste säkerställa att man för varje utbildning har tillräckliga och adekvata resurser för att stödja studenternas lärande.
- Lärosätena ska säkerställa att de samlar in, analyserar och använder den information som behövs för en effektiv ledning av sina utbildningar och andra verksamheter.
- Lärosätena ska regelbundet publicera aktuell, opartisk och objektiv information, såväl kvantitativ som kvalitativ, om de utbildningar och examina de har.

²⁶ Högskoleverket ser sig själv vara och har godkänts som en *external quality assurance agency*

Bilaga

Examensbeskrivning för Civilingenjörsexamen (från Högskoleförordningen)

Omfattning

Civilingenjörsexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 300 högskolepoäng.

Mål

För civilingenjörsexamen skall studenten visa sådan kunskap och förmåga som krävs för att självständigt arbeta som civilingenjör.

Kunskap och förståelse

För civilingenjörsexamen skall studenten

- visa kunskap om det valda teknikområdets vetenskapliga grund och beprövade erfarenhet samt insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, och
- visa såväl brett kunnande inom det valda teknikområdet, inbegripet kunskaper i matematik och naturvetenskap, som väsentligt fördjupade kunskaper inom vissa delar av området.

Färdighet och förmåga

För civilingenjörsexamen skall studenten

- visa förmåga att med helhetssyn kritiskt, självständigt och kreativt identifiera, formulera och hantera komplexa frågeställningar samt att delta i forsknings- och utvecklingsarbete och därigenom bidra till kunskapsutvecklingen,
- visa förmåga att skapa, analysera och kritiskt utvärdera olika tekniska lösningar,
- visa förmåga att planera och med adekvata metoder genomföra kvalificerade uppgifter inom givna ramar,
- visa förmåga att kritiskt och systematiskt integrera kunskap samt visa förmåga att modellera, simulera, förutsäga och utvärdera skeenden även med begränsad information,
- visa förmåga att utveckla och utforma produkter, processer och system med hänsyn till människors förutsättningar och behov och samhällets mål för ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling,
- visa förmåga till lagarbete och samverkan i grupper med olika sammansättning, och
- visa förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt i dialog med olika grupper klart redogöra för och diskutera sina slutsatser och den kunskap och de argument som ligger till grund för dessa.

Värderingsförmåga och förhållningssätt

För civilingenjörsexamen skall studenten

- visa förmåga att göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter samt visa medvetenhet om etiska aspekter på forsknings- och utvecklingsarbete,
- visa insikt i teknikens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används, inbegripet sociala och ekonomiska aspekter samt miljö- och arbetsmiljöaspekter, och
- visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att fortlöpande utveckla sin kompetens.

Självständigt arbete (examensarbete)

För civilingenjörsexamen skall studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 30 högskolepoäng.

Övrigt

För civilingenjörsexamen skall också de preciserade krav gälla som varje högskola själv bestämmer inom ramen för kraven i denna examensbeskrivning.